

Puijon torni kohoaa maiseman ylle. Kuva: Wille Markkanen.

KUOPION KULTTUURIPOLKU

Puijon ympäristöpolku

SISÄLLYS

Opettajalle	3
Sanasto	4
Puijon kulttuuriympäristö	6
Virittäytymistehtäviä	8
Aikamatka omaan ympäristöön	10
Omaan kouluun liittyviä tehtäviä	12
Arkiympäristötehtäviä	14
Kulttuuriympäristötehtäviä	16
Oppituntiesimerkkejä	18
Lähteitä ja linkkejä	20

OPETTAJALLE

Puijon alueen ympäristöpolku on osa Kuopion kaupungin Kulttuuripolkuohjelmaa ja kulttuurikasvatussuunnitelmaa. Se on suunniteltu toteutettavaksi 5. luokka-asteella, mutta materiaalia voidaan hyödyntää myös muilla luokka-asteilla.

Ympäristöpolun kautta oppilas tutustuu alueeseen, jossa hän elää päivittäin. Tehtävillä pyritään lisäämään oppilaiden kykyä nähdä ja katsoa omaa lähiympäristöään ja sen erityispiirteitä sekä hahmottaa ajallinen kerroksellisuus. Tavoitteena on kasvattaa oppilaiden arvostusta lähiympäristöään kohtaan.

Sanastossa on selitetty lyhyesti materiaalissa esiintyviä käsitteitä ja termejä. Ennen varsinaisia teemoja on virittäytymistehtäviä, joiden avulla ympäristön käsittelyn voi aloittaa. Niissä tarkastellaan kulttuuriympäristöä aistien ja tunteiden kautta.

Tämän kulttuuriympäristöpolun tekemiseen on hyödynnetty Kuopion kaupungin aiemmin tuottamaa ympäristöpolkuaineistoa, jonka tekijät ovat Minna Halonen, Anu Taskinen ja Arkkitehtuuri- ja ympäristökulttuurikoulu Lastu ry. Polkujen päivityksen teki FM Eeva Martikainen.

Lähiympäristön tutkiminen:

- lisää turvallisuuden tunnetta
- kasvattaa yhteisöllisyyttä
- lisää halua huolehtia yhteisestä ympäristöstä
- lisää kykyä hahmottaa ympäristön ajallinen kerroksellisuus
- kehittää henkilökohtaista ympäristö- ja luontosuhdetta
- lisää ymmärrystä kulttuuriympäristön merkityksestä ihmiselle
- kehittää kykyä havainnoida muutoksia ympäristössä.

SANASTO

Kulttuurimaisema

Kulttuurimaisema on ihmisen käyttämä, hoitama muuttama tai rakentama fyysinen ympäristö.

Kulttuuriperintö

Kulttuuriperintö tarkoittaa ihmisen toiminnan vaikutuksesta syntyneitä henkistä ja aineellista perintöä. Kulttuuriympäristö on sen aineellinen osa. Uskomukset, arvot tai toimintatavat muodostavat henkisen perinnön.

Kulttuuriympäristö

Kulttuuriympäristöä on ihmisen käytössä oleva ympäristö. Siinä näkyy ihmisen toiminnan jäljet. Se on ihmisen rakentamalla, käyttämällä ja viljelemällä muuttamaa ympäristöä. Kulttuuriympäristö on muodostunut hyvin pitkän ajan kuluessa. Kulttuuriympäristön arvo perustuu sen ajalliseen ja alueelliseen kerrostuneisuuteen, joka ilmentää kulttuurin vaihteita sekä ihmisen ja luonnon vuorovaikutuksen muutoksia.

Luonnonmaisema

Luonnonmaisema on alue, johon ihminen ei ole vaikuttanut. Käytännössä luonnonmaisemaa ei Suomessa juuri ole. Kansallispuistot on perustettu säilyttämään maisemaa luonnon tilassa.

Perinnemaisema

Perinnemaisema on ihmisen ja luonnon vuorovaikutuksessa syntynyt, perinteisen maatalouden ja karjanhoidon muovaama maisema.

Rakennettu ympäristö

Rakennettua ympäristöä on kaikki rakentamalla syntynyt ympäristö: tiet, sähkölinjat, rakennukset, sillat, puistot jne. Rakennettu ympäristö käsittää ihmisen rakentamat asiat ympäristössä eri aikakausilta.

Arkiympäristö

Arkiympäristö tarkoittaa ihmisen tavallista, päivittäistä elinpiiriä eli niitä paikkoja, tilanteita ja ihmissuhteita, joissa hän elää ja toimii. Samasta asiasta voidaan käyttää myös nimitystä lähiympäristö.

Maamerkki

Luonnonelementti tai ihmisen toiminnan tulos, joka erottuu muusta ympäristöstä. Tyypillisiä maamerkkejä ovat kalliot, kirkot ja muut korkeat rakennukset. Maamerkit jäsentävät maisemaa.

Merkittävä kulttuurihistoriallinen kohde

Merkittävä kulttuurihistoriallinen kohde voi olla valtakunnallisesti, maakunnallisesti tai paikallisesti arvokkaaksi luokiteltu. Kohde on inventoitu eli tutkittu ja sen tyypillisyyttä, ikää, harvinaisuutta, kerroksisuutta, kertovuutta ja omaleimaisuutta arvostetaan.

Muinaisjäännös

Muinaisjäännös on merkki ihmisen toiminnasta menneiden sukupolvien ajalta. Muinaisjäännökset kertovat ihmisen elämisestä, liikkumisesta, asumisesta, elinkeinon ja uskonnon harjoittamisesta ja ihmisten hautaamisesta.

Identiteetti

Identiteetti tarkoittaa jokaisen ihmisen yksilöllistä käsitystä itsestään. Identiteetti rakentuu vuorovaikutuksessa muiden kanssa, ja se muuttuu koko ajan eri elämänvaiheiden kokemusten kautta.

Paikan tuntu

Paikan tuntu korostaa paikkaan liittyvää subjektiivista kokemusta. Samalla maantieteellisellä paikalla voi olla eri ihmisille erilaiset merkitykset. Paikan tuntu syntyy ihmisten kokemuksista, muistoista, käytännöistä, arvoista ja vuorovaikutuksesta ympäristön kanssa.

PUIJON KULTTUURIYMPÄRISTÖ

Kuopion synty ja ensimmäisen asukkaat

Kuopion seutu asutettiin pysyvästi 1500-luvulla, kun savolaiset uudisasukkaat muuttivat alueelle Juvan, Säämingin ja Rantasalmen suunnilta. He asettuivat alkujaan saamelaiden erämaille ja harjoittivat kaskiviljelyä. Kuopionniemellä oli 1550-luvulla seitsemän taloa, joiden asukkaat muodostivat alueen ensimmäisen pysyvän talonpoikaisasutuksen. Talot tunnetaan isäntien nimellä: Pekka Julkunen, Suni Niutas, Olli Hatsonen, Lauri Koljonen, Heikki Lappalainen, Olli Tuppurainen ja Lauri Tikkanen. Samalla perustettiin Tavinsalmen kirkkopitäjä ja ensimmäinen kirkko, mikä teki Kuopionniemestä alueen hallinnollisen ja hengellisen keskuksen.

Kasvava kaupunki

Kuopion kaupungin kehitys alkoi varsinaisesti 1600-luvulla. Ruotsin kenraalikuvernööri Pietari Brahe perusti Kuopion kaupungin vuonna 1653, mutta kaupungin asema vakiintui vasta 17.11.1775, kun kuningas Kustaa III määräsi Kuopion Savo-Karjalan läänin pääkaupungiksi ja maaherran asuinpaikaksi.

1800-luvulla Kuopio kasvoi nopeasti Itä-Suomen tärkeäksi hallinto-, kauppa- ja sivistyskeskukseksi. Suomen siirryttyä Venäjän alaisuuteen vuonna 1809 kaupungin asema vahvistui. Saimaan kanavan valmistuminen vuonna 1856 ja Savon radan valmistuminen vuonna 1889 paransivat liikenneyhteyksiä ja vauhdittivat kaupankäyntiä sekä väestönkasvua. 1800-luvun loppuun mennessä Kuopio oli merkittävä suomalaisen kulttuurin ja sivistyksen keskus. Kaupungissa vaikuttivat muun muassa J. V. Snellman, Minna Canth ja Juhani Aho. Koulujen, kaupan ja teollisuuden kehittyminen loi perustan modernille kaupungille. Vuoteen 1900 mennessä Kuopio oli kasvanut pienestä kirkkopitäjästä koko Itä-Suomen tärkeimpiin kuuluvaksi kaupungiksi.

Puijon ensimmäinen torni oli puurakenteinen. Kuva: Kuopion kulttuurihistoriallinen museo.

Puijo Kuopion maamerkinä

Puijo on Kuopion tunnetuin maisemallinen maamerkki, joka näkyy kauas ja moniin suuntiin kaupunkiin saavuttaessa. Alueen maisemaa hallitsee tiheä, pääosin vanha kuusimetsä. Puijon rinteillä kulkee vanhoihin kulkureitteihin perustuvia teitä, joilta avautuu näkymiä Pohjois-Kallavedelle. Puijon torni kohottautuu havumetsän yläpuolelle. Puijon laelle rakennettiin puinen näkötorni vuonna 1856. Toinen, arkkitehti J.V. Strömbergin suunnittelema torni rakennettiin vuonna 1906. Nykyinen torni on arkkitehti Seppo Ruotsalaisen suunnittelema ja se valmistui vuonna 1963.

Ensimmäiset maininnat Puijon mäestä (Pujosta) liittyvät kaskimaiden verollepanoon. Puijolla oli kaskikulttuurin mukaista harvaa asutusta, ja Puijon laella sijaitsi pappilan Kokonmäen torppa eli nykyinen Konttila, jota pidetään Puijon vanhimpana talona. Sen pellot ja niityt sijaitsivat Puijon selänteen alapuolella nykyisen Rypysuon alueella. Puijoa ympäröivät maa-alueet kuuluivat pappilalle. Julkula ja Päiväranta olivat Julkulan kappalaisen pappilan maita. Alueen vanhimmat asuinpaikat olivat torppia, jotka sijaitsivat pappilan vuokramailla. 1700-luvulla torppia oli Puijon alarinteillä kaikilla ilmansuunnilla.

Torppien aikana Puijolla oli vain vähän asutusta. Puijon rinteillä kulki ihmisten ja karjan polkuja torppien välillä. 1800-luvun lopulla Puijon rinnettä pitkin kulki kärrytie, vanha Puijontie, joka johti Julkulaan ja Puijon laen näkötornille. Talvisin alue oli vaikeakulkuinen, ja länsipuolen rantaseudulle päästiin jääteitä pitkin hevosreellä. Kesäisin käytettiin myös höyrylaivaa, jolla kuljettiin Puijonsarven huvila-alueelle.

Hyppyrimäet rakennetaan

Urheilu tuli mukaan Puijon kulttuurimaisemaan laajemmassa mitassa 1910-luvulla. Alppimaista omaksuttiin tuolloin kelkkailuharrastus, jota varten tehtiin ensimmäinen kelkkamäki vuonna 1912. 1930-luvulla kelkkailu vaarallisena lopetettiin. Murtomaahiihtokilpailuja Puijolla järjestettiin vuodesta 1916 lähtien. Ensimmäinen mäkihyppykisa pidettiin vuonna 1911 itärinteelle rakennetusta hyppyristä. Toinen mäki valmistui vuonna 1929, mutta vasta vuonna 1949 valmistunutta mäkeä luonnehdittiin suurmäeksi. Seuraavat mäet valmistuivat vuosina 1982 (K 90), 1989 (K 28 ja K 64) ja 1997 (suurmäki K 120).

Puijolta avautuu upeita näkymiä. Kuva: Vincente Serra.

Puijon luonnonsuojelualue

Puijoa esitettiin suojeltavaksi jo 1880-luvulla. Se toteutui vuonna 1928, jolloin Puijolle perustettiin ensimmäinen suojelualue. Vaikka rakentaminen on vuosikymmenten mittaan jonkin verran supistanut Puijon luonnonympäristöä, on sen arvo yhtenä pisimpään tunnetuista suomalaiskansallisista maisemakohteista säilynyt. Pohjoissavolainen järvimaisema ja monikerroksinen kulttuurihistoriallinen panoraama avautuu Puijon tornista tänäkin päivänä kävijän ihailtavaksi.

Lisää historiaa:

[Kuopion kulttuuriympäristö -Strategia ja hoito ohjeet](#)

Esimerkiksi Puijonlaakso s. 106 ja Puijo s. 107-109.

[Puijo, Natura 2000 -suojelualue](#)

VIRITTÄYTYSMISTEHTÄVIÄ

Näillä tehtävillä virittäydytään tutkimaan ympäristöä aisteja käyttäen. Tehtävistä voi tehdä valikoiden niin monta kuin hyvältä tuntuu.

Koulun äänet

Millaisia ääniä kuulet koulussasi? Millaisia ääniä kuuluu käytävissä, luokissa tai salissa? Valitse yksi tila ja tee sitä kuvaava ääniruno. Äänirunossa voit käyttää esimerkiksi omaa ääntäsi, käsillä taputtamista, kynällä pulpettiin naputtamista tai ihan mitä vain. Älä käytä sanoja, vaan kokoa runo erilaisista äänistä. Nauhoittakaa eri tiloille omistettut runot ja soittakaa koko luokalle. Tunnistavatko muut mikä tila on kyseessä?

Yökoulun tarina

Tee piirtäen tai maalaten kuva koulusta yöllä. Voit kuvata rakennusta ulkoa, omaa luokkaasi tai muuta sisätilaa. Onko kuvassa yöllisiä hahmoja tai varjoja? Kajastaako jostain valoa vai onko kaikkialla pimeää?

Jos olisit pihan puu, millainen olisit?

Valitse koulun pihalta yksi asia. Se voi olla suuri puu, keinu, pyöräteline, ihan mikä vaan pihassa oleva fyysinen asia. Tee sille identiteetti. Keksi nimi ja kerro millainen se on luonteeltaan. Pohdi sen elämää koulun pihalla. Kirjoita kertomus koulupäivän kulusta sen näkökulmasta. Esittele hahmo lopuksi muille ja kerro miksi valitsit juuri sen.

Löydä itsesi arkiympäristöstäsi

Etsi ympäristöstä asia, joka kiinnittää sinun huomion, tuntuu sinusta mukavan tutulta tai muuten viehättää sinua. Voit ottaa sen mukaan, jos se on esimerkiksi maahan pudonnut käpy tai roska. Muista noudattaa jokaisen oikeuksia. Jos kyseessä on isompi asia, kuten rakennus tai suuri kivi, voit ottaa kuvan. Opettajan kanssa voidaan sopia, että asioita etsitään joltain tietyltä alueelta tai tietyltä reitiltä. Esittele lopuksi asia muille.

Haapaniemen ja Kuopionlahden alueet iltavalaistuksessa. Kuva Raimo Pesonen.

Omakekuva sokkona

Ota A4-kokoinen paperi ja kiinnitä se pöytään teipillä niin, ettei se pääse liikkumaan. Ota kynä ja sulje silmät. Piirrä paperille oma kuva pelkästään tunnustellen ja muistin varassa – älä avaa silmiäsi kesken piirtämisen. Yritä löytää oikeat kohdat kasvojen eri osille ja piirrä silmät, nenä, suu, korvat ja hiukset. Kun kuva on valmis, avaa silmäsi ja tarkastele lopputulosta. Vertaa piirrosta omaan ulkonäköösi ja pohdi, mikä onnistui hyvin ja mikä yllätti sinut eniten.

Tunnemaisema

Jos maisema olisi tunne, mikä tunne se olisi? Valitse tunne ja piirrä ja maalaa lähiympäristöstäsi maisema, joka parhaiten kuvaa tätä tunnetta. Pohdi myös värien käyttöä. Millaiset värit ovat ilo, suru tai onni? Saman harjoituksen voi tehdä koulun sisätiloista.

Puijon tekonurmikenttä. Kuva: Vincente Serra.

AIKAMATKA OMAAN YMPÄRISTÖÖN

Näillä tehtävillä virittäydytään tutkimaan Kuopion, oman asuinalueen ja lähiympäristön historiaa.

Tapahtumat aikajanelle

Oppilaat jaetaan 2-3 hengen ryhmiin ja kukin ryhmä saa yhden aikajanan tapahtuman, esimerkiksi kivikausi. Oppilaat kirjoittavat tapahtuman joko A4 tai A3 -kokoiselle paperille ja tekevät myös kuvituksen siihen. Sen jälkeen oppilaat mieltävät yhdessä opettajan kanssa aikajanan oikeaa järjestystä ja ryhmittyvät jonoon oman tapahtumansa kanssa oikealle paikalle. Miettikää myös, että mihin kohtaan aikajanaa sijoittuisi oman koulun valmistumisvuosi tai oma syntymävuosi. Lopullisen aikajanan voi kiinnittää seinälle.

Puijon alueen paikannimet

1500-luvun puolivälissä Kuopion niemellä oli seitsemän taloa. Talot nimettiin isäntiensä mukaan. Alueella asuivat esimerkiksi Pekka Julkunen, Suni Niutas, Olli Hatsonen, Lauri Koljonen, Heikki Lappalainen, Olli Tuppurainen ja Lauri Tikkanen. Varhaisten asukkaiden nimet näkyvät edelleen paikannimissä kuten Julkulassa, Niuvanniemessä ja Tuppuralansaassa.

Puijo nimi viittaa korkeaan mäkeen. Puijon mäki -nimi esiintyy jo 1500-luvulta alkaen kartoissa ja näkötorni näkyy vuoden 1910 kaupunkikartassa. Entä pankko -sana, tiedätkö missä on uuninpankko? Kokonmäki ja Kokonmäen torppa voi viitata sukunimeen tai olla Muinais-Karjalaista kieliperinnettä. Kokkolintu on ollut monen Kokko- alkuisen nimen taustalla. Kokkolintu oli "Pohjan", silloisen lapin ja Muinais-Kainuun lintu, joka liihotteli Karjalan laulumaille.

Tutki Puijon alueen karttaa. Etsi tietoa kirjoista ja netistä, mistä paikat ovat saaneet nimensä. Mistä juontuvat teiden tai paikkojen nimet? Löydätkö paikannimistä sanoja, joita et ymmärrä? Yritä selvittää sanojen merkitys.

Koulun lähiympäristön tutkiminen

Tutkikaa yhdessä kartan avulla koulun aluetta/omaa asuin aluetta. Miten alue rakentuu? Onko alueella päätietä ja miten se kulkee? Mitä katuja pitkin kuljetaan kouluun? Missä ihmiset liikkuvat eniten? Onko alueella kauppoja, kirjasto tai muita palveluja? Asutaanko alueella korkeissa vai matalissa taloissa? Millaista luontoa Puijon alueella on?

Retkivinkki koulujen kulttuuripolulle

Puijon alueen kouluille yhteistä kulttuurihistoriaa on nähtävissä myös näissä kohteissa

- Harjulan sairaalaympäristö (vanhat hoitorakennukset)
- Niuvanniemen Fagernäsin tila (avoin viljelymaisema tuulimyllyineen)
- Niuvanniemen sairaalan alue (viljely- ja puistomaisemat)
- Julkulan kappalaisen pappilan rakennus
- Puijonsarven huvilat
- Puijonsarven laavu ja näkymä Pohjois-Kallavedelle
- Päivärannan ja -Kettulanlahden alueen Kesärannan siirtolapuutarha
- Iso-Valkeisen järviluonto
- Puijonrinteentien vanha Puijontie ja asuinrakennukset
- Puijon urheilukeskus ja hyppymäet
- Puijon luontopolut: Puijon polku, Konttilan kierto ja Kokonmäen kierto.

Tässä kuvassa näkyvät Puijon toinen ja kolmas torni vierekkäin. Arkkitehti J. W. Strömbergin suunnittelema, vuonna 1906 valmistunut torni purettiin sen jälkeen, kun arkkitehti Seppo Ruotsalaisen suunnittelema torni valmistui vuonna 1963 Kuva: K. U. Jälänne, Kuopion kulttuurihistoriallinen museo.

OMAA KOULUUN LIITTYVIÄ TEHTÄVIÄ

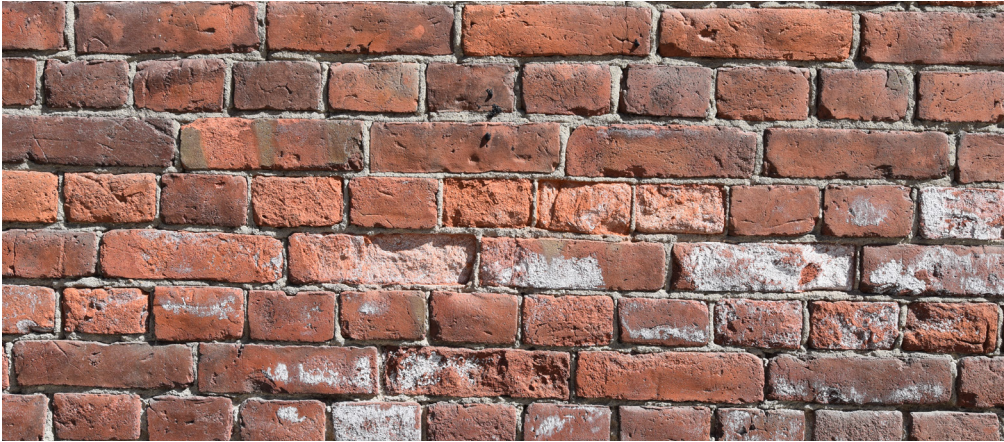
Historia ja ympäristöoppi

1. Tutki [Kuopion karttapalvelun](#) kautta vanhoja opaskarttoja (1967, 1980). Löytyykö koulusi opaskartalta? Jos ei, niin mitä koulun paikalla on? Löytyykö oma kotisi opaskartalta?
2. Tee kartta oman koulusi pihasta, ja kuvaa siinä ominaispiirteitä erilaisin merkein ja selityksin: arvokas puu tai puurivi, merkittävä näkymä, tärkeä pihanosa, tärkeä liikunta- tai leikkipaikka, maiseman maamerkki jne. Mieti myös perustelut sille, miksi karttaan merkitsemäsi asiat ovat tärkeitä. Merkitse myös kulkureitit.
3. Pohdi millä kaikilla eri tavoilla sinun koulurakennusta huolletaan ja korjataan. Millä tavoin koulunkäynti vaikeutuisi, jos pihasta ei aurattaisi lumia tai vuotavaa kattoa ei korjattaisi? Ota koulusi julkisivun lempikohdasta kuva. Tee kuvitteellinen kuva samasta kohdasta joko tekoälyavusteisella ohjelmalla tai piirtämällä tilanteesta, jossa koulu on ollut 50 vuotta käyttämättä, huoltamatta ja korjaamatta.

Kuvataide ja arkkitehtuuri

1. Kun oppilaat lähtevät koulusta, alkavat kouluun unohdetut löytötavarat vallata tiloja. Tee kollaasitekniikalla teos tilanteesta, jossa löytötavarat ovat keksineet omia puuhia. Käytä kollaasin tekoon vain paperi- ja kartonkikeräysastioista löytyviä aineita.
2. Valokuvatkaa koulurakennusta. Jokainen ottaa koulusta 3 kuvaa:
 - lempipaikka,
 - näkymä, joka kertoo eniten koulusta,
 - yksityiskohta, jota ei yleensä huomaa.Kootkaa luokkaan kuvista näyttely, ja vertailkaa kuvianne. Onko monilla sama lempipaikka ja millaisia yksityiskohtia muut ovat löytäneet.
3. Selvittäkää milloin koulurakennus on valmistunut. Etsikää tietoa rakentamisajankohdan kouluarkkitehtuurista. Millaisia sen ajan tyypillisiä arkkitehtonisia piirteitä voitte löytää omasta koulustanne? Onko koulusanne omalle rakentamisajalle tyypillinen kattomuoto tai ikkunoiden muoto? Entä käytetyt rakennusaineet?

1950-, 1960-, ja 1970-luvun kouluarkkitehtuurista löytyy hyvin tietoa Museoviraston ylläpitämältä koulurakennus.fi-sivustolta.

Kaupunkiarkkitehtuurin materiaaleja ja yksityiskohtia. Kuvat: Eeva Martikainen

Äidinkieli

1. Ylistysruno eli oodi omalle koululle. Kirjoita runo, jonka aiheena on oma koulu ja sen parhaat puolet. Kootkaa runot esille koulun yhteisiin tiloihin.
2. Kirjoita tarina koulupäivästä yllättävästä näkökulmasta. Kertojana voi olla vaikka liikuntasalin nurkan pölypallo, koulun ulko-ovi tai tietty valaisin. Millaisena koulupäivän kulku näyttäytyy valitusta näkökulmasta käsin?
3. Keskustelkaa luokassa oppilaiden mieluisimmasta paikasta koulun lähiympäristössä. Miksi se on mieluisin? Mitkä ovat sellaisia paikkoja, jotka ehkä tulevat muuttumaan koulun lähiympäristössä ja miksi? Onko joku sellainen paikka, joka ehdottomasti tulisi säilyttää muuttumattomana? Miksi?

Matematiikka

1. Tutki oman koulun huoneiden pinta-aloja. Ota selvää mikä on suurin huonetila ja toisaalta mikä on pienin. Kuinka leveä käytävän tulee olla, jotta kaikkien liikkuminen sujuu jouhevasti? Pohdi, onko koulun tilat käytetty hyvin. Mahtuisiko johonkin leponurkka tai tuntuuko jossain ahtaalta? Voit pohtia ratkaisuja löydettyihin ongelmiin.
2. Talogeometriaa. Tutki millaisia muotoja koulurakennuksesta löytyy. Löydätkö nelikulmion, ympyrän, kolmion, monikulmion? Voit leikata muodot erivärisistä paperista. Sommittele muodoista oman koulurakennuksen julkisivun muodot. Sen jälkeen tee paloista mikä tahansa muoto.
3. Tutki koulun arkkitehtuurin mittasuhteita. Mieti itsellesi sopiva mittatikku. Tee mittatikku oma pituuden, oman käden pituuden tai vaikka oman penaalisi pituuden mukaan. Mittaa mittatikulla luokahuoneen mittoja. Montako mittaa on ikkunan leveys tai luokahuoneen leveys? Etsi muita mitattavia asioita.

ARKIYMPÄRISTÖTEHTÄVIÄ

Historia ja ympäristöoppi

1. Mistä tunnistat julkisen rakennuksen? Valitse koulumatkasi varrelta tai arkiympäristöstäsi julkinen rakennus ja suunnittele talolle passi, josta näkyy sen tuntomerkit. Merkitse passiin rakennusvuosi, nimi, tärkeimmät tuntomerkit ja liitä myös kuva. Mieti millainen voisi olla valitsemasi rakennuksen sormenjälki.
2. Tehkää ryhmätyönä puiston suunnitelma. Puistossa pitää olla vähintään kolme erilaista aluetta: leikkipaikka, luontopolku ja oleskelualue. Miettikää puiston koko ja muoto. Miettikää miten puistossa otetaan huomioon kaikenikäiset ihmiset. Lisätkää luovia yksityiskohtia, esimerkiksi taideteoksia tai kiinnostavan mallisia istuimia. Miettikää millaisia kasveja ja puita puistoon istutetaan. Jokainen ryhmä esittelee suunnitelmansa lopuksi muille.
3. Tutki omaa asuin aluetta tai koulun aluetta [Paikkatietoikkunan](#) Historialliset ilmakuvat -karttatason kautta. Miltä ajalta on alueen ensimmäinen ilmakuva? Näkökö oma koti tai koulu kuvassa? Löydätkö rakennuksia, jotka on myöhemmin purettu? Entä löytyykö alueelta isoja puita tai muuta vanhaa kasvillisuutta? Tutki ilmakuvien perusteella miten alue on muuttunut.

Kuvataide ja arkkitehtuuri

1. Etsi koulumatkan varrelta arkkitehtuurin yksityiskohtia: ovenkahvoja, koristeita, kaiteita, askelmia, parvekkeita jne. Keskity yksityiskohtiin ja ota yhteensä 10 kuvaa. Esitelkää luokassa muille omat koulumatkanne yksityiskohtien kautta. Pystytkö päättämään yksityiskohtien perusteella miltä suunnalta muut tulevat kouluun?

2. Piirrä maisema paikasta, jossa sinun on hyvä olla. Se voi olla esimerkiksi kotipiha, kesämökiltä tai koulumatkan varrelta. Tee maisemalle pahvikehykset ja ripusta se sopivalle paikalle kotona.
3. Suunnittele unelmiesi koulupiha. Voit suunnitella mielikuvituspihalle ihan mitä haluat. Suunnittele piha piirtäen paperille ja tee siitä pienoismalli kierrätysmateriaaleja käyttäen.

Äidinkieli

1. Vaikuta Puijon ympäristön hoitoon ja kirjoita lehtikirjoitus. Mitä arvokkaita asioita löydät Puijon luontopolkujen ja näkötorin ympäristöstä? Kerro kirjoituksessasi miten sinun mielestä aluetta tulisi korjata ja hoitaa. Mitkä asiat siellä tulisi säilyttää ja mitä tulisi muuttaa? Voisiko Puijolle mielestäsi rakentaa uusia rakennuksia?
2. Kirjoita teksti Puijoa esittelevään matkaoppaaseen. Kerro mitä kaikkea alueelle ensi kertaa tulevan pitäisi nähdä ja kokea.
3. Mitä kertoo muistomerkki? Käykää Kallavesj laulun sanoittajan Aaro J. Jalkasen muistomerkillä Puijonsarvessa. Milloin Jalkanen oli kouluikäinen kuopiolainen? Mistä laulun sanat kertovat? Mieti millaista on elämä Kallaveden rannoilla nykyään ja muokkaa laulun sanat nykyaikaan.
4. Tee kävely koulun lähiympäristössä. Etsi erilaisia tekstejä: mainoksia, kylttejä, kauppojen nimiä, graffiteja, opasteita, varoituksia. Valitse löydettyistä sanoista 5-8 kappaletta runoa varten. Tee runo, jossa käytät valittuja sanoja sekä muutamaa verbiä ja pronominia.

Matematiikka

1. Arkireitit. Mittaa koulumatkasi pituus [Kuopion karttapalvelun](#) mittaustyökalun avulla. Mittaa myös muita arkeesi liittyviä matkoja: matka kotoa harrastukseen tai ystävän luokse. Vertaile eri reittien pituuksia keskenään? Vastaako mitat kokemustasi etäisyyksistä? Tuntuuko joku reitti pitkältä tai lyhyeltä ja mistä syystä?

2. Harjoitelkaa mittakaavaa. Ensimmäinen Puijon torni oli 16 m korkea, neliönmuotoinen ja sisältä avoin. Toinen torni oli 24 m korkea, pyöreä ja tiilinen. Kolmas torni on 75 m korkea, pyöreä betonitorni. Tehkää kierrätysmateriaalista mittakaavassa olevat tornit.

3. Selvitä kuinka paljon energiaa kuluu eri liikkumismuotoihin. Ota lähtökohdaksi yhden arkireitin pituus ja etsi tietoa erilaisten liikennemuotojen energiankulutuksesta. Pohdi mikä liikkumismuoto olisi omalle terveydelle ja ympäristölle paras ja miksi?

4. Mäkihyppykilpailu käydään Kuopion Puijon K-120 mäessä. K-pisteen (120 m) ylityksestä hypystä saa 60 pistettä. K-pisteen ylittävästä tai alittavasta metristä saa $\pm 1,8$ pistettä. Tyyllipisteitä antaa 5 tuomaria, joista paras ja huonoin jätetään pois, ja loput kolme lasketaan yhteen.

- Hyppääjä A:
Hypyn pituus: 126 m
Tyyllipisteet: 18,5; 19,0; 18,0; 18,5; 19,0
- Hyppääjä B:
Hypyn pituus: 118 m
Tyyllipisteet: 17,5; 18,0; 18,0; 17,0; 18,5
- Tehtävät:
 - a) Laske molempien hyppääjien kokonaispisteet.
 - b) Kumpi voittaa kilpailun ja kuinka monella pisteellä?

KULTTUURIYMPÄRISTÖTEHTÄVIÄ

Historia ja ympäristöoppi

1. Tutki muinaisjäännöksiä. Etsi [Paikkatietoikkunan](#) avulla joko kotisi, koulusi tai sinulle muuten tärkeän paikan lähistöltä muinaisjäännöksiä. Mistä ihmisen toiminnasta muinaisjäännös kertoo? Mitä tietoja siitä on löydettävissä? Voit etsiä tietoja Museoviraston ylläpitämältä [Arkeologisen kulttuuriperinnön opas](#) -sivustolta.

2. Tehkää koulun lähialueen tärkeistä rakennuksista julkaistavaksi oma suojelulistanne. Valokuvatkaa ja nimetkää kohteet, ja kirjoittakaa niiden suojeluperuste. Voitte tutkia onko valitsemillanne kohteilla jo suojelumerkintä. [Kuopion karttapalvelusta](#) asian voi tarkistaa valitsemalla Kaavatiedot -kohdasta Asemakaava -tason. Esimerkiksi sr-merkintä viittaa rakennus-suojeluun, mutta muitakin suojelumerkintöjä on. Kaikki merkinnät voitte selvittää valitsemalla Asemakaava-alueet -tason ja sen jälkeen lataamalla Asemakaavaselostuksen. Siihen on kirjoitettu kaikkien lyhenteiden merkitys. Myös maakuntakaavoissa on suojelumerkintöjä. Kuopion alueen maakuntakaavan laatii [Pohjois-Savon liitto](#).

3. Rakentakaa pienoismalli Konttilan torpan ympäristöstä. Miettikää miten voisitte kuvata pienoismallissa alueen eri rakennukset: hirsinen asuinrakennus, aitta, maakellari, sauna ja navetta. Entä miten kuvaatte ympäristön: pellot, niityt, ojat, puukuja tai aidat? Käyttäkää rakentamiseen luonnonmateriaaleja. Rakentamiseen voi käyttää kuumaliimaa.

Kuvataide ja arkkitehtuuri

1. Ennen rakennuksen piirustukset tehtiin käsin vesiväreillä maalaamalla. Selvitä mitä tarkoitetaan julkisella rakennuksella. Valitse julkinen rakennus, josta teet vanhan ajan tyylliset piirustukset. Perustele valintasi. Tee luonnos lyijykynällä. Maalaa sen jälkeen vesiväreillä yksityiskohtia ja esimerkiksi taivasta ja maata laveeraamalla. Voit viimeistellä piirustuksen tussilla.

Puijonlaakson kerrostaloja talvella 1985-86. Kuva: Teuvo Kanerva, Historian kuvakokoelma, Museovirasto.

2. Tee juliste oman Puijon kulttuuriympäristöstä. Pohdi, mitkä reitit, rakennukset, puistot ja patsaat ovat alueella merkittäviä, ja sommittele ne julisteeseen.

3. Tee sarjakuva tilanteesta, joka liittyy kulttuuriympäristön suojeluun. Sarjakuva voi esittää jonkun kulttuurihistoriallisesti arvokkaan rakennuksen purkamista vastustavaa mielenosoitusta tai esimerkiksi uuden rakennuksen suunnittelua kulttuurihistoriallisesti arvokkaaseen ympäristöön.

Äidinkieli

1. Pohtikaa yhdessä arvon käsitettä. Mitä arvolla tarkoitetaan? Mikä tekee jostain paikasta, rakennuksesta tai maisemasta arvokkaan? Ja kenelle se on arvokas? Valitkaa ryhmissä lähiympäristöstä kaikille tuttu kohde. Miettikää ryhmissä, mikä kohteessa on hyvää ja arvokasta. Esitelkää kohteet muulle luokalle.
2. Kirjoita aiheesta "aikamatka torpan töihin". Käykää vierailulla Konttilassa ja kirjoittakaa sen jälkeen kuvitteellisen päivän kuvaus Konttilan töistä. Voitte tutkia 1800-luvun elämästä myös Mauri Kunnaksen kirjoista Koiramäen talossa ja Koiramäen talvi.
3. Haastattele vanhempiasi tai isovanhempiasi heidän koulupäivästään. Millainen koulupäivä oli? Mitä oppiaineita opetettiin ja millä tavalla? Mitä tehtiin välitunnilla tai mitä koulussa syötiin? Kirjoita ylös mille vuosikymmenelle koulumuistot sijoittuvat. Kootkaa luokan kanssa yhteen tietoja siitä millaista koulunkäynti on ollut eri vuosikymmenillä.

Matematiikka

1. Ota selvää mikä on Struven ketju. Miksi Struven ketjun pisteet ovat olleet tärkeitä? Ota selvälle onko Kuopion alueella yhtään ketjun pistettä. Mitä tietoja löydät siitä?
2. Tutki [Paikkatietoikkunasta](#) Kuopion aluetta. Valitse karttatasoista Historialliset ilmakuvat - taso. Valitse "Mittaa alueen pinta-ala" -työkalu ja valitse mielenkiintoinen kortteli tai alue. Nyt voit vaihtaa ilmakuvaa ja tutkia korttelin muuttumista. Kuinka monta rakennusta korttelissa oli alun perin? Kuinka monta rakennusta on uusimmassa ilmakuvassa? Mitä muita muutoksia alueella on vuosikymmenten aikana tapahtunut?

Konttilan tila talvella 2014. Kuva: Marja-Leena Ikkala, Kultuuriympäristön kuvakokoelma, Muesovirasto.

OPPITUNTIESIMERKKEJÄ

Tästä ympäristöpolkumateriaalista voi valita yksittäisiä tehtäviä tai rakentaa useamman oppitunnin kokonaisuuden, jossa tutustutaan omaan ympäristöön jonkun teeman kautta. Tällä aukeamalla on kolme esimerkkitehtäväkokonaisuutta. Tehtävien jälkeen mainitaan sivunumero, jolta kyseinen tehtävä löytyy.

Esimerkki 1 - teemana oman koulun piha-alue - virittäytyminen

Valitse koulun pihalta yksi asia. Se voi olla suuri puu, keinu, pyöräteline, ihan mikä vaan pihassa oleva fyysinen asia. Tee sille identiteetti. Etsi nimi ja kerro millainen se on luonteeltaan. Pohdi sen elämää koulun pihalla. Kirjoita kertomus koulupäivän kulusta sen näkökulmasta. (Virittäytymistehtäviä aisteille, s. 8.)

- tehtävä ulkona

Tee kartta oman koulusi pihasta, ja kuvaa siinä ominaispiirteitä erilaisin merkein ja selityksin: arvokas puu tai puurivi, merkittävä näkymä, tärkeä pihanosa, tärkeä liikunta- tai leikkipaikka, maiseman maamerkki jne. Mieti myös perustellut sille, miksi karttaan merkitsemäsi asiat ovat tärkeitä. Merkitse myös kulkureitit. (Historia ja ympäristöoppi, s. 12.)

- tehtävä luokassa

Suunnittele unelmiesi koulupiha. Voit suunnitella mielikuvituspihalle ihan mitä haluat. Suunnittele piha piirtäen paperille ja tee siitä pienoismalli kierrätysmateriaaleja käyttäen. (Kuvataide ja arkkitehtuuri, s. 14.)

Esimerkki 2 -teemana arkiympäristön tarkastelu yllättävästä näkökulmasta

- virittäytyminen, tehtävä ulkona

Etsi ympäristöstä asia, joka kiinnittää sinun huomion, tuntuu sinusta mukavan tutulta tai muuten viehättää sinua. Voit ottaa sen mukaan, jos se on esimerkiksi maahan pudonnut käpy tai roska. Muista noudattaa jokaisenoikeuksia. Jos kyseessä on isompi asia, kuten rakennus tai suuri kivi, voit ottaa kuvan. Opettajan kanssa voidaan sopia, että asioita etsitään joltain tietyltä alueelta tai tietyltä reitiltä. Esittele lopuksi asia muille. (Virittäytymistehtäviä aisteille, s. 8.)

-tehtävä luokassa

Kirjoita tarina koulupäivästä yllättävästä näkökulmasta. Kertojana voi olla vaikka liikuntasalin nurkan pölypallo, koulun ulko-ovi tai tietty valaisin. Millaisena koulupäivän kulku näyttäytyy valitusta näkökulmasta käsin? (Äidinkieli, s.13.)

- tehtävä luokassa

Tee kävely koulun lähiympäristössä. Etsi erilaisia tekstejä: mainoksia, kylttejä, kauppojen nimiä, graffiteja, opasteita, varoituksia. Valitse löydettyistä sanoista 5-8 kappaletta runoa varten. Tee runo, jossa käytät valittuja sanoja sekä muutamaa verbiä ja pronominia. (Äidinkieli, s.15.)

Esimerkki 3 -oman kulttuuriympäristön arvot - virittäytyminen, tehtävät luokassa

Tehkää Aikamatka omaan ympäristöön -otsikon alta Tapahtumat aikajanalle ja Puijon alueen paikannimet -tehtävät (s. 10).

-tehtävä ulkona

Tehkää kävely, ja tutkikaa samalla koulun ympäristöä vanhoista ilmakuvista [Paikkatietoikkunan](#) Historialliset ilmakuvat -karttatason kautta. Miltä ajalta on alueen ensimmäinen ilmakuva? Näkyykö oma koti tai koulu kuvassa? Löydätkö rakennuksia, jotka on myöhemmin purettu? Entä löytyykö alueelta isoja puita tai muuta vanhaa kasvillisuutta? Tutki ilmakuvien perusteella miten alue on muuttunut. (Historia ja ympäristöoppi, s.16.)

-tehtävät luokassa

Pohtikaa yhdessä arvon käsitettä. Mitä arvolle tarkoitetaan? Mikä tekee jostain paikasta, rakennuksesta tai maisemasta arvokkaan? Ja kenelle se on arvokas? Valitkaa ryhmissä lähiympäristöstä kaikille tuttu kohde. Miettikää ryhmissä, mikä kohteessa on hyvää ja arvokasta. Esitelmäkää kohteet muille. (Äidinkieli s. 17.)

Tehkää koulun lähialueen tärkeistä rakennuksista julkaistavaksi oma suojelulistanne. Valokuvatkaa ja nimetkää kohteet, ja kirjoittakaa niiden suojeluperuste. Voitte tutkia onko valitsemillanne kohteilla jo suojelumerkintä. [Kuo-pion karttapalvelusta](#) asian voi tarkistaa valitsemalla Kaavatiedot -kohdasta Asemakaava-tason. Esimerkiksi sr-merkintä viittaa rakennussuojeluun, mutta muitakin suojelumerkintöjä on. Kaikki merkinnät voitte selvittää valitsemalla Asemakaava-alueet -tason ja sen jälkeen lataamalla Asemakaavaselostuksen. Siihen on kirjoitettu kaikkien lyhenteiden merkitys. Myös maakuntakaavoissa on suojelumerkintöjä. Kuopion alueen maakuntakaavan laatii [Pohjois-Savon liitto](#). (Historia ja ympäristöoppi, s. 16.)

LÄHTEITÄ JA LINKKEJÄ

Materiaalin tausta-aineisto

Halonen, Minna. *Puijon alueen koulujen ympäristöpolku. Kuopion Kulttuuri-polku. Ympäristöpolku.* Kuopion kulttuuripalvelukeskus.

Kuopion ja Pohjois-Savon historiasta

Kuopion historia -kirjasarja:

Lappalainen, Pekka. 1982. *Kuopion historia 1.* Kustannuskiila.

Toivanen, Pekka. *Kuopion historia 2. Savon residenssistä valtuusmiesten aikaan.* 2000. Gummerus.

Nummela, Ilkka. 1989. *Kuopion historia 3. Kunnallishallinnon uudistamisesta sen demokratisointiin 1875-1918.* Kuopion kaupunki.

Riekkä, Helena. 2005. *Kuopion historia 6. Kuopion kaupungin rakennushistoria: kaupungin rakentumisvaiheita vuodesta 1875.* Kuopion kaupunki.

Mönkkönen, Mauri. 1996. *Kuopion historia 7. Kuopion pitäjän, Kuopion maalaiskunnan ja Riistaveden historia.* Kustannuskiila.

Savon historia -kirjasarja:

Lehtosalo-Hilander, Pirkko-Liisa & Pirinen, Kauko. 1988. *Savon historia I. Esihistorian vuosituhannet Savon alueella. Savon keskiaika.* Kustannuskiila.

Pirinen, Kauko. 1982. *Savon historia 2:1. Rajamaakunta asutusliikkeen aikakautena 1534-1617.* Kustannuskiila.

Saloheimo, Veijo. 1990. *Savon historia 2:2. Savo suurvallan valjaissa 1617-1721.* Kustannuskiila.

Wirilander, Kaarlo. 1960. *Savon historia 3. Savo kaskisavujen aikana 1721-1870.* Savon säätiö.

Wirilander, Hannele. 2008. *Savon historia 4. Uudistuksiin heräävä Savo 1870-1918.* Savon säätiö.

Kinnunen, Erkki. 2013. *Savon historia 5. Vastakohtien aika 1919-1944.* Edita.

Kinnunen, Erkki. 2006. *Savon historia 6. Heimomaakunnasta maakuntien Eurooppaan 1945-2000.* Savon säätiö.

Räsänen, Riitta (toim.) 2008. *Savo ja sen kansa.* SKS.

Pohjois-Savon kulttuuriympäristöä ja historiaa kokoava verkkosivusto:

Pulkka, Pohjois-Savon muisti -sivusto

<https://pohjois-savonmuisti.fi/>

Viitattu 30.4.2026

Kulttuuriympäristöstä ja rakennetusta ympäristöstä:

Kuopion kulttuuriympäristö - strategia ja hoito-ohjeet. 2008

[Kuopion kulttuuriympäristö -strategia ja hoito-ohjeet](#)

Maisema, opas arvokkaiden maisema-alueiden maankäytön suunnitteluun.

ProAgria Etelä-Suomi ry / Etelä-Suomen maa- ja kotitalousnaiset, 2016.

Korpelainen Heini, Kaukonen Hille, Räsänen Jaana, 2004. *Arkkitehtuurin A B C. Löytöretki rakennettuun ympäristöön.* Suomen Arkkitehtiliitto SAFA ry.

Räsänen, Jaana. 2007. *Arkkitehtuurin ABC. Peruskäsitteitä.* Suomen Arkkitehtiliitto SAFA ry.

Materiaalissa mainitut linkit:

Kuopion karttapalvelu

<https://kartta.kuopio.fi/>

Viitattu 30.4.2026

Museovirasto

Kansakoulusta peruskouluun, koulurakennuksia kolmelta vuosikymmeneltä

<https://www.koulurakennus.fi/index>

Viitattu 30.4.2026

Arkeologisen kulttuuriperinnön opas

<https://akp.nba.fi/start>

Viitattu 30.4.2026

Paikkatietoikkuna

<https://kartta.paikkatietoikkuna.fi/>

Viitattu 30.4.2026

Pohjois-Savon liitto, maakuntakaava

<https://www.pohjois-savo.fi/maakuntakaavat-ja-liikenne/voimassa-olevat-maakuntakaavat.html>

Viitattu 30.4.2026

Lisää tehtäviä, menetelmiä kasvattajille ja taidevinkkejä kotiin löytyy esimerkiksi:

Suomen kotiseutuliiton sivuilta:

[Lue lisää Suomen kotiseutuliiton sivuilta](#)

Arkkitehtuuri- ja ympäristökulttuurikoulu Lastun sivuilta:

[Lue lisää Lastun sivuilta](#)

Suomen luonto- ja ympäristökoulujen liiton ylläpitämältä sivustolta:

[Lue lisää Mappa-hakupalvelusta](#)

Tämä ympäristöpolku ja muut Kuopion alueen ympäristöpolut löytyvät Kuopion peda.net -palvelusta:

[Lue lisää Kuopion peda.net -palvelusta](#)

Kuvien lähteet mainittu kuvien yhteydessä.

Ilmakuva Puijolta. Kuva: Vincente Serra.

KUOPIO

Lastu
Arkkitehtuuri- ja ympäristökulttuurikoulu